

PAGINA 3

**Tolstoj-vertaler
'gelovig ventje'**

PAGINA 4

**Iets gaafs in de
Valkenboskerk**

PAGINA 5

**Inzicht voor
de blinde**

VERDER: Dag van de Aarde ■ De kerk kijkt toe ■ Welwillend tegenover Billy Graham ■ Inbreuk op de logica ■ Frances Young komt naar Den Haag

Bosco Beijk verwondert zich in het ziekenhuis

'De fanfare toeterde haar depressie voorgoed weg'

INTERVIEW 'Wonder' vindt hij vaak een te groot woord, maar ziekenhuispastor Bosco Beijk maakt zeker wonderlijke dingen mee. Mensen die hun sterven uitstellen, bijna-doodervaringen. Het verhaal over de fanfare vindt hij wel een echt wonder.

ALS ER ÉÉN PLEK IS WAAR MENSEN op een wonder hopen, is het wel in het ziekenhuis. Pater Bosco Beijk, geestelijk verzorger in het Haga-Ziekenhuis, maakt wat dat betreft bijzondere dingen mee.

Toch neemt hij het woord 'wonder' niet snel in de mond. 'Ik heb het liever over wonderlijk. Soms is er medisch gesproken weinig rek meer, maar gebeuren er in het verlangen en in de liefde dingen waarover ik me verwonder. Zoals een man die op sterven lag, maar nog niet wilde dat ik hem zou bedienen omdat zijn zoon uit Australië nog

onderweg was. Toen die er na een vertraagde vlucht eindelijk was, heb ik de vader in het bijzijn van zijn zoon gezegd en hebben we gebeden. Daarna

**Een en al licht,
begrip en liefde**

ging ik even de kamer uit om koffie voor de zoon te halen en gleed de vader rustig weg. De zoon zei maar één ding: "Ik was op tijd."

Maar het tegenovergestelde gebeurt

ook. Beijk vertelt over een terminaal zieke man die al zeven weken op de intensive care lag. Zijn familie raakte uitgeput maar wilde hem niet alleen laten, ook 's nachts niet. Tot de man op een gegeven moment verschoond moest worden en de familie de kamer uit ging. Net in die paar minuten overleed de man. 'De familie was verbolgen' aldus Beijk, 'maar ze namen het vooral zichzelf kwalijk dat ze waren weggegaan. Waarop ik zei: "Je kunt het ook zo zien dat jullie hem even los-

Lees verder op pagina 2

Een maand vol wonderen

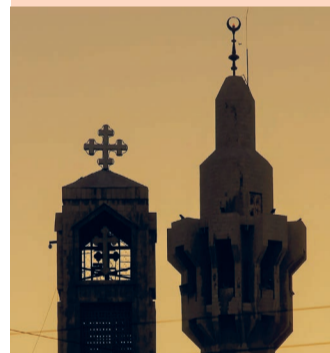
Wonderen zijn er in soorten en maten. De één vindt een sneeuwkllokje een wonder. De ander vindt een wonder pas echt een wonder als een gebeurtenis menselijkerwijs gesproken niet kán. Weer een ander: dat treinen op tijd rijden, ja, dat treinen überhaupt bestaan – dát is een wonder. Het woord 'wonder' is misschien wat groot, maar wie oplet, heeft genoeg redenen om zich vaak te verwonderen.

In de Bijbel staan wonderverhalen. Iemand die daar een wetenschappelijke studie van heeft gemaakt, is alleen maar meer gefascineerd geraakt door het wonder.

Over dit alles gaat het her en der in dit april-nummer van *Kerk in Den Haag*. Behalve artikelen en interviews, ook lezersreacties op de vraag: 'Hebt u een wonder meegemaakt?' Voor alle wonderverhalen: zie kerkinderhaag.nl.

Zijn God en Allah wel gelijk?

God is terug in de filosofie, ook voor atheïstische filosofen die geen 'kind met het badwater' willen weggooien. Theoloog Marcel Poorthuis en islamoloog Kamel Essabane gaan met elkaar in gesprek over de vraag, of en in hoeverre het in de islam en het christendom om dezelfde godheid gaat. Is het gemakzucht om God en Allah hetzelfde gezicht te geven?

DONDERDAG 19 APRIL, 20 UUR.
DUINZICHTKERK. ORG.: DE ZINNEN.

Het wonder van Pasen

De maand april begint met de viering van het wonder van Pasen. Lezeres Elizabeth Horn maakte dit schilderij.

Met korting naar Zuiderstrandtheater

Orkest Holland Baroque, koor Capella Amsterdam en de Duitse klavecinist/dirigent Alexander Weimann, presenteren 'Dixit Dominus' en 'De val van Jericho'. Beide werken bezingen de kracht van God. 'Dixit Dominus' is door Georg Friedrich Händel op zijn tweeën-

twintigste in Italië geschreven. 'De val van Jericho' is gecomponeerd door de Engelsman William Hayes, die bekend stond als Händels kroonopvolger. Het is een kleurrijk meesterwerk over de toorn van God, vallende muren en de hoer Rachab die zich met haar scharlaken koord als reddende engel ontpopt. Trompetten, pauken, hobo's en fagotten zwellen aan in dissonante akkoorden om de muur omver te halen.

Lezers van KDH ontvangen € 10 korting op kaarten voor de eerste rang (normaal € 35) en tweede rang (normaal € 30). Te koop aan de kassa, via tel. 070 88 00 333 of via Zuiderstrandtheater.nl: klik op het concert van zondag 15 april en vermeld promotiecode KDH. Maximaal vier kortingskaarten.

ZONDAG 15 APRIL, 14:15 UUR. ZUIDERSTRANDTHEATER, SCHEVENINGEN.

advertenties

Wim Jansen: andere kijk op het bidden

Bidden, is dat een fopspeen? Een achterhaald ritueel? Spijst een goddelijk wezen nou echt z'n oren, terwijl de rest even vergeten wordt? Bestaan er formules voor effectieve gebeden? De vrijzinnige theoloog Wim Jansen ziet bidden niet als een gesprek met een wezen buiten ons, maar als bewustwording van de totale werkelijkheid. Als een poging om dimensies van de geest te ontdekken die vaak niet worden aangesproken. 'Vertoeven in de bevrijdende sfeer van het heilige.' Jansen vertelt hoe zo'n bidhouding kan doorwerken in het dagelijkse, maatschappelijke en politieke leven. 'Bidden als levenskunst.'

ZATERDAG 21 APRIL, 15-17 UUR, € 7,50. HOUTRUSTKERK.

Abonnement op KDH?

- Maandelijks portie inspiratie gemakkelijk per post thuisbezorgd.
 - 10 nummers voor € 19,50.
- Opgave: info@kerkinderhaag.nl
of 06 30 164 820

JOHAN WASSENAAR

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,

LETSELSCHADE ADVOCaat

Uw letsel mijn zorg

070 - 40 43 34 6

ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Dag van de Aarde in kerken en tuin

De hele maand door vieren Haagse kerken met gevarieerde activiteiten 'De Dag van de Aarde', sinds 1970 een jaarlijkse feestdag rondom milieuzorg.

DONDERDAG 5 APRIL, 17:45 UUR, € 4: PRAATMAAL IN buurt-en-kerkhuis Bethel over de omgang met dieren. Discussie en vegetarische maaltijd.

Zondag 15 april, 10:30 uur: themaviering 'Na ons de Zondvloed?' in de Haagse Dominicus, een 'Groene Kerk'. Zo herten kerken die, namens de organisaties Kerk in Actie en Te-actief bijdragen aan een goed milieu, sociale rechtvaardigheid en bewustwording onder kerkgangers. Op Groenekerken.nl wisselen deelnemers ideeën uit. Voorganger: Guy Dilweg (Franciscaans Milieuproject). Daarna, facultatief: de tuin rond Bethel oogst- en zaaiklaar maken. Koffie, thee, bezinning.

Zaterdag 21 april, 10-15 uur: 'Dag van de aarde' in de Christus Triumfatorkerk. Met een eco-markt (voedselproducten en kraampjes van non-profit organisaties), workshops en presentaties, voor jong en oud. Doel is 'leren onze ecologische voetafdruk te verkleinen'. Organisatie: Chr. Triumfatorkerk, Duurzaam Bezuidenhout, Initiatives of Change.

WONDER Seintje

Een zwoele zomeravond. Ik ben alleen in mijn 'paradijsje' op de stille en donkere Veluwe. Het is een heldere, maanloze nacht en ik geniet van de hemel vol sterren. Het is zo prachtig dat ik me intens dankbaar voel. Ik voel me verbonden met de Onnoembare, kijk omhoog en zeg van binnen: 'God, als je daar bent geef mij dan eens een seintje?' Ik zeg dat niet uit ongelof, ook niet om bewijs te krijgen, maar uit puur verlangen. Direct daarop komt er een gigantische, brede, felle lichtstraal naar beneden die een enkele seconde duurt. Ik ben niet eens verbaasd. Het is geen meteor, geen vliegtuig, geen satelliet, misschien wel toeval. Maar wonderbaarlijk is het wel!

GREET KAPPERS

Fanfare

Vervolg van pagina 1

lieten waardoor hij kon gaan. Gun hem dat." Ook zo'n situatie vind ik wonderlijk.'

Gelukkig

Zo noemt Beijk ook de bijna-doodervaringen waarover hem verteld wordt. 'Ze zijn bijvoorbeeld van de operatietafel weggehaald en bij een poort gekomen, bij een enorm licht en in een sfeer die religieuze goddelijk noemen: een en al licht, begrip en liefde. Mensen, zowel met als zonder geloof, vragen mij wat het is dat ze meegevoelt hebben. Ook vertellen ze over de teleurstelling dat ze weer terug moesten; ze wilden in het licht blijven en voelen zich schuldig tegenover hun familie. Dit soort ervaringen blijkt over de hele wereld voor te komen. Je kunt het in verband brengen met herenfallen, net tussen leven en dood in

zijn. Dan heb je het biologisch geplaatst, maar dat is mijn taak als geestelijke niet. Ik vind het wonderlijk en mooi als verhaal. Ik zie ook dat mensen er enorm gelukkig door worden en anders naar hun lijden gaan kijken; gerustgesteld dat er hierna meer is dan wij ons kunnen voorstellen. Het is ook altijd goed; nooit naar of vervelend.'

Mensen gaan anders naar hun lijden kijken

Het grootste wonder dat Beijk ooit meemaakte gebeurde op Palmzondag. Een vrouw die al jarenlang aan depressies leed en zichzelf ernstig had verwond, kwam naar de kerkdienst in het ziekenhuis waar die ochtend de lokale fanfare binnenkwam. Beijk vertelt: 'Ze hoort de trommels, trompetten en tu-

ba's met een enorm marstempo binnen komen zetten en moest daar ontzettend om lachen. Een week later komt ze naar me toe en zegt: 'Ik weet niet wat er aan de hand is, maar mijn hele depressie is weg. Ik ben genezen.' Ik heb haar gefeliciteerd en gezegd: bel me als het toch weer terugkomt, want dit recept helpt blijkbaar. Ze heeft inderdaad later nog een keer gebeld om te vertellen dat ze er echt vanaf was. Ik noem dit een wonder omdat ik er niets van begrijp.'

Beijk heeft weinig op met georganiseerde genezingsdiensten. 'Ik kan het ook voor mijn rechtvaardigheidsgevoel niet gepast krijgen', licht hij toe. 'Waarom wordt de een wel genezen als hij bidt en de ander niet? Een wonder is niet in te plannen, het overkomt ons. We moeten God niet voor ons karretje willen spannen.'

IRNA VAN DER WEKKE

WONDER Hond

Ik ben zonder geloof opgevoed. Later via een vriendin meegegaan naar de gereformeerde kerk en belijdenis gedaan. Daarna overstapt naar de evangelische gemeente Harvest omdat het geloof daar voor mijn gevoel veel meer tot uiting kwam. Je kon tijdens de dienst vaak de Heilige Geest voelen. Ik ben van huis uit erg nuchter, maar dit bestaat. Nu het verhaal. Ik kom op een vrijdagmiddag thuis en wilde de hond uitlaten. Wat heeft die nou weer? Schuren met zijn kop over de grond; ogen ontstoken (ja echt, ik ben verpleegkundige, geen twijfel mogelijk). Ik de dierenarts bellen. Ik kan nog net terecht, want ze gaan zo sluiten. Opschieten dus. Ik kon het er niet meer bij hebben, dus ik word boos. Ga door mijn knieën, pak mijn hond met mijn volle hand op zijn koppie en strek mijn linkerarm omhoog. En roep iets als: ik heb het helemaal gehad, ik betaal me scheel aan de kerk en de dierenarts, waar is mijn geloof, je bent nu genezen door de kracht van de Heilige Geest! Ik voel iets door me heen gaan, denk nog: nou Maud, zo kan het wel weer. En haal mijn hand weg. De hond kijkt me recht in mijn ogen met grote open ogen waarmee niks aan de hand is... Toch naar de dierenarts gegaan, zij gaf me oogzalf mee voor het geval de klachten in het weekend terug zouden komen. Ze kon er niks van maken. De oogzalf heeft me twee jaar lang in het hoekje van de koelkast aan liggen kijken, daarna heb ik het ongebruikt weggegooid.

MAUD VONK

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Zⁿ
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Meer (over wonderen) lezen? Ga naar Kerkindenhaag.nl

Wende
uitvaartzorg

Wanneer het leven een wending neemt...

Gesina Versteeg

070 397 15 77 | www.wendeuitvaartzorg.nl
samen@wendeuitvaartzorg.nl

WONDER Pfeiffer

Esther van Rijswijk moest eindexamen doen, ze hoorde bij de laatste lichting van een opleiding-oude-stijl, dus het was erg gewenst dat ze zou slagen. Enige tijd voor het examen wordt ze ziek, bloedonderzoek wijst uit: de ziekte van Pfeiffer. Ze zit in zak en as. Haar moeder bidt voor haar. De klachten verdwijnen, ze kan gewoon eindexamen doen en ze slaagt. De arts onderzoekt haar: er is geen spoor meer van de Pfeiffer te bekennen.

Nieuwe cursus theologie van start

Waarom hebben dogma's zoveel invloed gehad? Wat heeft de kerkgeschiedenis betekend voor onze ethiek en filosofie? Wat houden de andere wereldgodsdiensten in? Hoe kijken mensen in andere werelddelen aan tegen God en Jezus? Dit soort vragen komt aan bod in de cursus Theologie voor Geïnteresseerden van de Protestantse Kerk. De 3-jarige cursus behandelt de wereldgodsdiensten en (ook de niet-westerse) theologie. Elk leerjaar omvat 29 lesweken met 2 lessen van 5 kwartier, op woensdagavond of donderdagmiddag. Na afloop krijgen de deelnemers een certificaat. De cursus begint dit najaar. In april is er een informatiedag. Dan wordt ook verteld over de zomerschool, een extraatje.

ZATERDAG 7 APRIL, 10-14 UUR. BETHLEHEMKERK. INFO, OPGAVE: TVGDENHAAG.NL / ANNEMARIE VAN DUIJN, (071) 407 35 66 / W.VAN.DUYN1@KPNPLANET.NL

want met afscheid begint herinnering

Van Der Helm
uitvaartzorg

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Tolstoj-vertaler Sieuwert Haverhoek:

'Ik was van jongs af aan een gelovig ventje'

Sieuwert Haverhoek is gefascineerd door Tolstoj's geloofsopvatting, die zei: 'We weten niet waar we vandaan komen en waar we heengaan en dat noem ik God.' Hij vertaalde zijn boek 'Wat ik geloof'.

IN ZIJN FLAT AAN DE SPORTLAAN tref ik een olijk ogende Sieuwert Haverhoek. Deze 72-jarige ingenieur (die zich tijdens zijn werkzame leven bij Shell bezighield met duurzaam ondernemen) vertaalde Tolstoj's boek 'Wat ik geloof' in het Nederlands. In april verschijnt het. Sieuwerts ogen glinsteren en worden benadrukt door een opvallend gekleurde bril. Hij blijkt figuurlijk gesproken niet door een gekleurde bril te kijken, want hij noemt zichzelf een zinzaker die de vragen belangrijker vindt dan de antwoorden. En dat begon al jong.

'Maak je geen zorgen over ná dit leven'

Met een brede glimlach typeert hij zichzelf: 'Ik ben van jongs af aan een gelovig ventje geweest. Vanaf mijn jeugd ben ik gefascineerd door het begrip *het Koninkrijk Gods* uit de Bergrede. Het betekent vrede, liefde en gerechtigheid, maar is ook aards en praktisch: niet kwaad worden, trouw zijn, niet oordelen, geen geweld gebruiken. Dit is een rode draad in mijn leven geworden.' Hoe komt het dat een

Sieuwert kijkt niet graag door een gekleurde bril. FOTOGRAF: GREET KAPPERS

16-jarige jongen zich met dit soort grote begrippen bezighoudt? Daar heeft hij in eerste instantie geen verklaring voor. 'Wij gingen vroeger thuis wel naar de kerk, maar het ge-

loof speelde geen grote rol.' Later in het gesprek zegt hij: 'Ik zie het als een vingerwijzing van God.' 'De kerk heeft ons altijd aan het lijntje gehouden door te zeggen dat we door

dit aardse tranendal heen moeten. Als we maar naar de kerk blijven gaan en onze gaven doneren is er het wenkende perspectief van de hemel. Jezus houdt ons in de Bergrede echter praktische leefregels voor die slaan op het leven hier en nu. Dus maak je geen zorgen over wat er na dit leven komt. Tolstoj formuleerde dat zo: we weten niet waar we vandaan komen en waar we heengaan en dat noem ik God.' Na zijn pensionering kreeg Sieuwert het boek *Het Koninkrijk Gods is binnen in u* van Tolstoj in handen. 'De titel zegt het al: ieder mens leeft doordat de geest van God hem ingeademd is. God is in ons aanwezig en als God licht is, dan zijn wij geroepen om licht te verspreiden. Ik denk dat ieder mens deze roeping heeft en dat het de kunst is te ontdekken wat jouw talent, jouw taak of missie hierin is. Tolstoj ageerde tegen het wij-zij-denken. En dat denken in wij/zij gebeurt nu nog, ook tussen de verschillende wereldreligies en christelijke kerken. Hij ageerde verder tegen de opvatting van sommige kerken dat zij de enige, ware leer in handen hebben. Mijn missie is geslaagd als we het wij/zij-denken kunnen doorbreken en als mensen en instituties kunnen en durven erkennen dat niemand de exclusieve waarheid bezit.'

Gemis

Sieuwert is lid van de evangelische gemeente Morgenstond Scheveningen, waar hij ook een aantal jaren heeft ge-

preekt. In toenemende mate wringt dat vanwege verschillen in Godsbeeld en opvattingen. Maar hij is er nog steeds actief, hoe zit dat? 'Ik heb het belang van gemeenschapszin gezien bij mijn moeder toen mijn vader was overleden. Mijn ouders zijn op latere leeftijd uit de kerk gestapt, hoewel zij nog steeds in God geloofden. Maar toen mijn moeder alleen achterbleef en oud werd, was het ook een gemis. Deel uitmaken van een gemeenschap is belangrijk.'

'Niemand bezit de waarheid'

Hij blijft blijmoedig het gesprek aangaan in zijn eigen gemeenschap. Zo heeft hij daar een oproep geplaatst, waarin hij gemeenteleden vraagt om samen met hem aan de hand van Tolstoj's gedachtegoed de leer van Jezus opnieuw te doordenken.

Het presentemplaar van Tolstoj's boek 'Wat ik geloof' ligt op tafel. Deze maand wordt het gepresenteerd. 'Ik wil met dit boek mensen iets in handen geven dat tot nadenken stemt en waar zij en wij met elkaar over kunnen praten.'

GREET KAPPERS

BOEKPRESENTATIE 'Wat ik geloof'.
DINSdag 24 APRIL, 20 UUR.
ABDIJKERK.

WONDER Vulpen

Toen ik acht was verloor ik mijn allereerste vulpen in het bos. Hij was uit m'n zak gevallen bij een lange fietsrit. Balen, want ik hield van schrijven. Mama zag mijn tranen. 'Let voortaan beter op je spullen. We kopen wel een nieuwe, maar het is een slecht teken', zei ze. Mijn oma had een ander bijgeloof. 'De heilige Antonius is patroon van de verloren voorwerpen. Vraag hem maar om hulp. Wie weet.' Ik was destijds te jong om dat voor onzin af te doen en nam de proef maar op de som. In het bos hervatte ik al prevelend mijn zoektocht, maar na een half uur voelde ik mij bedrogen en bedroefd.

Nu wanhopig, met volle overtuiging, maande ik: 'God, Antonius, wie dan ook – als je bestaat, bewijs dat dan nu.' Thuis zat ik in zak en as. De volgende ochtend, op weg naar school, kwam Wijnand naast me fietsen. Ik kende hem nauwelijks, hij zat in een andere groep. 'Alles goed?', vroeg hij. Ik vertelde hem over de vulpen. Wijnand stopte abrupt en liet vol verbazing een vulpen zien met 'Thomas' op het etiket. 'Gisteren in het bos gevonden', zei hij verwonderd. Jaren later werk ik als journalist.

THOMAS KLEIN

COLUMN LEVEN VAN DE VERWONDERING

'OPSTAAN UIT DE DOOD', ZELFS DE discipelen konden dat – vóór en na Jezus opstanding – niet begrijpen. En Matteüs vertelt dat enkelen tot het laatst toe twijfelden (Mt. 28:17). 'Als er een wonder zou gebeuren, zou ik wel kunnen geloven', hoor ik wel eens. Vergeet het maar, want zelfs in Jezus' dagen hadden de tekenen/wonderen die Hij deed weinig blijvend gevolg.

Iemand schreef: 'Bij het wonder komt de onbewuste angst: stel eens dat het waar was, dat zou ons rationele wereldbeeld totaal overhoopgooien.' Maar wie door het wonder 'geraakt' wordt, kan niet meer dezelfde blijven.

'Lees maar, er staat niet wat er staat', schreef de dichter Martinus Nijhoff. Wie blijft steken in de zakelijke waarneming van de werkelijkheid, mist waar het om gaat. De houthandelaar kijkt anders naar een boom dan een achtervolgde dief of een natuurliefhebber. Er is geprobeerd de wonderen van Jezus te verklaren als een vorm van 'psychotherapie' *avant la lettre*. Anderen menen dat handoplegging, speeksel, een belangrijk suggestief element meedroegen (ook wel placebo-effect). En dat het bij de lijders geen organische aandoeningen betrof, maar hysterische klachten die zeer beïnvloedbaar zijn voor suggestie.

Binnen en buiten de kerk vinden we ook mensen die geen moeite met het wonder hebben. Ze verdelen onze werkelijkheid in twee 'verdiepingen': natuur en bovennatuur. Beneden gelden de natuurwetten, maar God staat daar boven en kan ingrijpen. (Boven)natuurlijk laat Hij/Zij de zon stilstaan, een bijl drijven, Jezus over het water lopen en wekt God doden op. Genezing is in deze opvatting pas een wonder als het bovennatuur-

Een viering van Dankdag voor Gewas en Arbeid.

lijk is. Rechtstreeks van God! Die opvatting van het wonder betekent bijvoorbeeld dat sinds Lourdes bestaat (1864), er door de R.-K. Kerk pas zestig genezingen erkend zijn als wonder.

Het wereldbeeld van natuur en bovennatuur is echter vreemd aan de Schrift. Er zijn geen 'natuurwetten' waarin God ingrijpt: Hij is Heer over de natuur en de geschiedenis. Heel de wereld wordt volgens de kerkvader Augustinus in stand gehouden door God. Wonderen gaan niet tegen de natuurwetten in, maar ontspringen aan hogere wetten die we maar ten dele kennen. In wat wij als 'wonder' ervaren, een genezing, verzoening tussen vijanden, opstanding, wordt zichtbaar hoe deze wereld bedoeld is. De theoloog Bonhoeffer (1906-1945) heeft laten zien dat God steeds verder uit de werkelijkheid wordt teruggedrongen, als we hem zien als de 'gatenvuller'

in onze kennis. Dan kiest de boer voor kunstmest en pesticiden in plaats dat hij bidt en dankt voor de oogst.

Natuurlijk is het wonder niet 'natuurlijk'!

Het bijbelse wonder is onderdeel van de bevrijdingsgeschiedenis, waarin God en mensen samen op wonderlijke wijze zijn betrokken. We leven niet in een gesloten werkelijkheid: Gods werkelijkheid breekt bevrijdend en vernieuwend door!

Daar moet je oog en geloof voor hebben. Bij het wonder gaat het niet alleen om wat je ziet, maar om wat je 'er in ziet'. In het evangelie van Johannes wordt daarom ook over 'tekenen' gesproken. Zij verwijzen voor de gelovige naar Gods heilige handelen. Iemand zei: 'Het is een vergissing te denken dat er meer van God is in genezing door handoplegging, dan in genezing door een operatie'. Zegen of genezing kan niet 'bewezen' worden, net zomin als wij God kunnen 'bewijzen'.

Ons geloof is trouwens geen garantie dat we wonderen zien gebeuren. Geloof is ten diepste vertrouwen dat God niet anders wil dan het heil, de genezing van mens en schepping. Hij laat ons niet ten onder gaan. Dat is een aangevochten geloof. De apostel Paulus schrijft dat Gods kracht in onze zwakte volbracht wordt. Het is moeilijk, niets hebben, toch alles bezittend te zijn (2 Cor. 6:10). De weg van het gebed te blijven gaan, totdat er opgedaan wordt.

Alleen zo zal in ons de verwondering groeien over het leven dat sterker is dan de dood. Vrolijk Pasen!

ROB VAN ESSEN

WONDER Muziek

De joodse musicus en componist Samuël Schuijver was een vooroorlogse beroemdheid in muzikaal Den Haag, maar eindigde in 1942 zijn leven zoals veel van zijn volksgenoten: omgebracht in Auschwitz. Zijn huis werd geplunderd door de nazi's.

Jaren later vonden kinderen een doos met bladmuziek van Schuijver, bij de straat gezet voor de vuilniswagen. Ze namen de doos mee naar huis. Moeder zette de doos op zolder en bracht de muziek jaren later naar het Nederlands Muziek Instituut. Weer een paar jaar later vond een ijverig amateurmusicus de muziek in de catalogus. En zo kon het gebeuren dat in februari 2018 het Leiderdorpse Kamerorkest de wereldpremière speelde van het orkestwerk 'Zomernachtidylle' van Samuel Schuijver, voor een volle zaal in de Doopsgezinde kerk in Schuijers eigen Den Haag.

DE COMPOSITIE SAM SCHUIJVER te Den Haag, die met zijn werk 'Præsidium' de tweede jaarlijksche prijs-triëf heeft gewonnen, die de Soc. des auteurs, comp. et éditeurs de musique onder haar Noed. leden heeft uitgeleverd.

Is het nou een wonder dat kinderen een doos vonden precies voordat de vuilniswagen kwam? Is het een wonder dat hun moeder die oude troep niet weggooid maar bewaarde? Is het een wonder dat ze later de zolder opruimde en de doos weer niet weggooid, zodat uiteindelijk muziek kon klinken? Is het een wonder dat het de nazi's niet is gelukt om de naam van de joden uit te moorden? Is het een wonder dat de schoonheid van muziek sterker is dan dood en vernietiging?

Als dit wonderen zijn, dan is het vol wonderen om mij heen, maar snakt de wereld ook nog wel naar een paar wonderen meer.

THEO HETTEMA

Schoolvoorbeeld voor andere steden

De Valkenboskerk is nu al onsterfelijk

REPORTAGE De Valkenboskerk is een symbool geworden van bewonersacties tegen sloop. Het verhitte debat is voor de Christenunie-SGP in Rotterdam reden om een 'kerkenvisie' te vragen van het gemeentebestuur. De toekomst van de Valkenboskerk is nog onduidelijk.

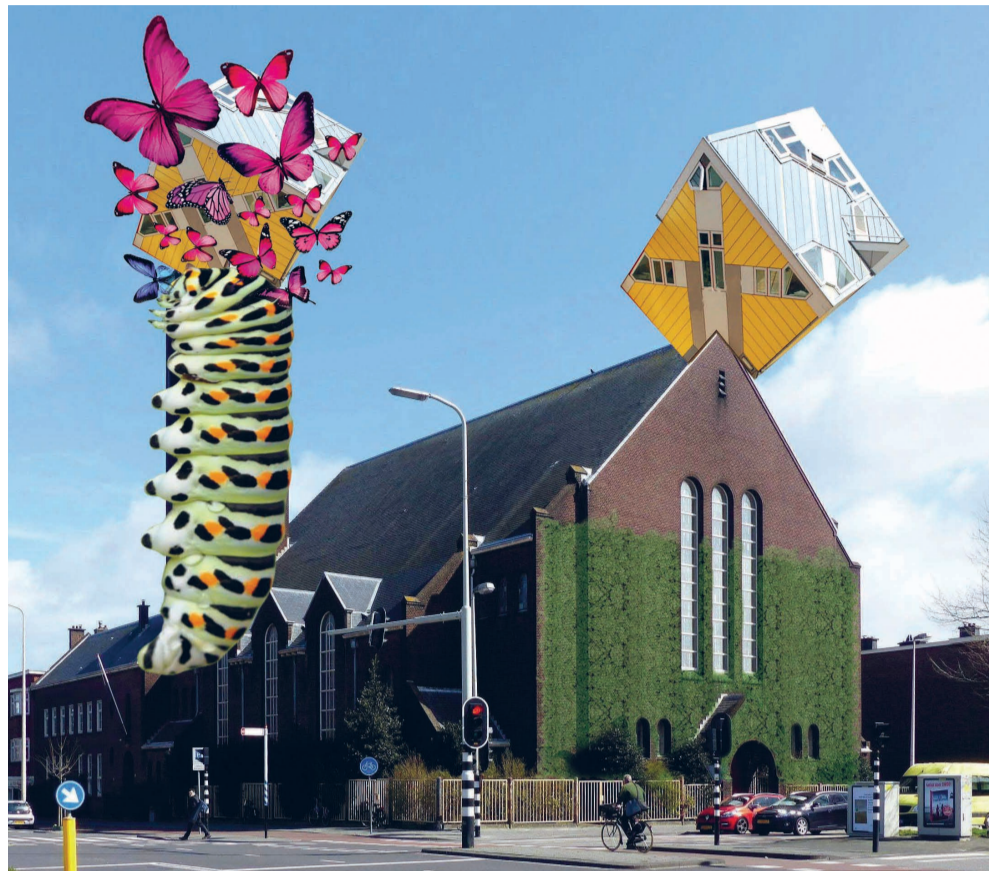
DE GEMEENTERAAD NAM OP 15 FEBRUARI in de allerlaatste vergadering voor de verkiezingen een besluit over de Valkenboskerk. Een ruime meerderheid steunde een motie van het CDA en andere partijen, waarin werd opgeroepen tot overleg met alle betrokkenen over behoud van het kerkgebouw. Het plan van een projectontwikkelaar voor gehele sloop van het complex verdween van tafel. Een streep door de rekening van de Protestantse Gemeente (PGG) die al jaren geleden een overeenkomst had gesloten voor de bouw van huurappartementen op de plek van de Valkenboskerk. Het enige wat ontbrak was groen licht van de gemeenteraad voor wijziging van het bestemmingsplan. En dat kwam er dus niet.

Het groene licht ontbrak nog, en kwam er niet

De meerderheid van de raadsleden ging mee met de actie *Valkenbos blijft!* van buurtbewoners, voor redding van dit 'baken'. De maatschappelijke onderneming Steenvlinder maakte op hun verzoek een plan voor kluswoningen binnen de muren van de kerk en deed een bod van zo'n zeven ton. Dat is aanzienlijk minder dan de PGG zou incasseren bij sloop en nieuwbouw van zeker vijftig huurappartementen.

Stilte

Wat gaat er nu gebeuren? We vragen het aan de politicus, bouwers en de kerkrentmeester. CDA-raadslid Michel Rogier diende de motie in die oproep om opnieuw om de tafel te gaan zitten. Hij kreeg het verwijt dat het 'verkiezingsretoriek' was. Rogier neemt daar afstand van. 'Je merkt dat het veel teweeg brengt als je een kerk

Valkenboskerk: organische verandering op eigen kracht?

VORMGEVING DOOR PIETER VAN SCHOUWENBURG

gaat slopen. Als dat zo leeft, dan moet je daar iets mee doen.' Hij haalt de Julianakerk in Transvaal aan die ook kon blijven staan. 'Daar is de buurt toch ook erg blij mee.'

Rogier zegt oog te hebben voor de financiële

nood van de Protestantse Gemeente. 'De kerk moet geholpen worden. Ik heb de Valkenboskerk ook genoemd bij de aftrap van de actie Kerkbalans in Loosduinen. Als je dit belangrijk vindt, steun het dan!'

Zo tumultueus als het was voor het raadsdebat, zo rustig is het in de maand erna. Ron Bakker van RBR Real Estate spreekt namens de projectontwikkelaar van een time out periode. 'Welke partijen zitten er na de verkiezingen in de raad en wie wordt de wethouder?' Ook van de PGG heeft hij niks meer gehoord. 'Maar een nieuwe bouwtekening is snel gemaakt. Kluswoningen worden het in elk geval niet.' Het alternatieve plan vindt hij niet realistisch.

'We gaan daar iets heel gaafs doen'

Maar de maatschappelijke onderneming Steenvlinder is juist razend enthousiast over hun schetsen. 'We gaan daar iets heel gaafs doen', zegt Hans Sparreboom van Steenvlinder. De maatschappelijke onderneming staat voor 'organische verandering op eigen kracht, als een rups'. In de kerkzaal past een raamwerk van dozen voor eigenbouw en in de kosterswoning twee herenhuizen. Ook hij heeft geen telefoontje gekregen van de PGG. 'De bal ligt bij de kerk. De makkelijkste weg is te kiezen voor ons plan, dan is de raad snel akkoord.'

Rotterdam

Het college van kerkrentmeesters houdt alle opties open. 'We gaan dit op een nette manier op de rails zetten en opnieuw een mooi plan maken. Wie de eigenaar wordt is niet duidelijk', zegt Ben Oosterheerd. Het kan nog wel tot eind dit jaar duren. Intussen is de Valkenboskerk bij andere gemeenten bekend als bijzonder verhaal: hoe sloop op het allerlaatste moment werd gestopt. De Christenunie-SGP in Rotterdam vindt het een 'baken in zee'. De les van deze casus is dat er tijdig een gesprek komt met omwonenden over toekomst van deze gebouwen. De partij wil een lijst van kerken die de komende jaren uit de eredienst worden onttrokken.

HANS HEMMES

'Religiestress'

Hoe kerk en staat elkaar op afstand houden

OPINIE De scheiding van kerk en staat is vooral een opdracht aan de staat om zich niet met de kerk te bemoeien. Maar die scheiding hoeft niet te betekenen dat de kerk of de moskee zich stil moeten houden in het maatschappelijk debat.

DE SLOOP OF HET BEHOUD VAN DE VALKENBOSKERK houdt kerkelijk en politiek Den Haag bezig. Terwijl de kerkrentmeesters dachten de kerk verkocht te hebben, trok de Haagse gemeenteraad *last minute* aan de hand-

lijkt alsof dit soort politieke aandacht hen overkomt. De staat (de gemeente, het rijk, de politiek) bemoeit zich met kerken als het gaat om het behoud van gebouwen met een culturele betekenis. Het gaat dan om de stapel stenen, het gebouw. De kerken zelf hebben een heel andere invalshoek: hen gaat het primair om de gemeenschap van mensen die samen 'kerk' vormen. Missie, pastoraat, diaconaat. Hoezeer de staat zich inhoudelijk van dit soort thema's afzijdig moet houden, volledige afzijdigheid is een gemiste kans. Want kerken dragen in dat werk

tot elkaar begrijpen. En dat is... eh... zonde! De angstvallige afstand die de overheid in acht neemt ten aanzien van kerken – breder: levensbeschouwelijke gemeenschappen – begint in onze stad en in ons land op te vallen. Geen stembureau in een kerk, geen subsidie aan levensbeschouwelijke instellingen, liever Marco Borsato bij een nationale herdenking dan een toepasselijk lied uit onze bundel. Bij thema's als vrijwillig levenseinde of euthanasie wordt de kerk niet actief bevestigd. De hockeyclub maakt meer kans op subsidiëring van een maatschappelijke activiteit dan de kerk of de moskee. Volgens sommigen is dit inmiddels zo ver doorgeslagen dat je van 'religiestress' kunt spreken.

Hoe komt dat zo, die religiestress? Allereerst de angst voor en de afkeer van de islam. Er is een stroming in de politiek die wil voorkomen dat moslims en moskeeën enige financiële ondersteuning krijgen. Om discussie te voorkomen leidt dat tot een terughoudendheid richting alle levensbeschouwelijke instellingen. Daarnaast ziet liberaal Nederland religie als een stadium dat we inmiddels wel ontgroeid zouden moeten zijn. En voor zover we die niet achter ons kunnen laten is levensbeschouwing eerst en vooral een privézaak.

En nogmaals: de kerken, moskeeën, tempels: ze laten het gebeuren. Ze zijn allemaal druk bezig om te overleven. Ieder dubbeltje wordt meermalen omgekeerd en dat kost op zich al tijd. Daarnaast is het in een gesecculariseerde stad geen feest om te openbaren dat je een praktiserend religieus mens bent, dat je lid bent van een kerk. Het nodigt de kerk en kerkmensen niet uit om zich te presenteren.

Het Franciscus-effect

De scheiding van kerk en staat is vooral een opdracht aan de staat om zich niet met de kerk te bemoeien. Maar die scheiding hoeft niet te betekenen dat de kerk of de moskee zich stil moeten houden in het maatschappelijk debat. Paus Franciscus heeft dat goed begrepen: regelmatig spreekt hij zich uit over misstanden en we-

reldse zaken. Het doet zijn organisatie, de rooms-katholieke kerk, geen kwaad. In Italië spreekt men inmiddels over het Franciscus-effect.

De kerk zou aan maatschappelijk belang en aan politieke aandacht kunnen winnen, als zij vaker haar mond opendoet. Over relevante thema's, zaken van recht en onrecht. Vluchtelingen, medische thema's, duurzaamheid. Als ze meer in de loopbaan van de staat gaat staan, zodat die ontmoeting onvermijdelijk wordt. En ja, dat is verschrikkelijk lastig. Want wie zou dan namens alle christenen, moslims, hindoes enzovoort in Den Haag kunnen spreken en hoe kunnen we tot een standpunt moeten komen? Hebben we ook niet voorbeelden uit het verleden waarin dat verschrikkelijk fout uitpakt?

Hockeyclub krijgt eerder subsidie dan kerk of moskee

Allemaal waar, maar zouden wij in Den Haag ook niet ons voordeel kunnen doen met een 'Franciscus-effect'? De Haagse kerken, moskeeën en andere geloofsgemeenschappen hebben in gezamenlijkheid iets te winnen richting de burgerlijke overheid, richting de gesecculariseerde stad. Al was het maar om te voorkomen dat het begrip 'kerk' in onze stad gereduceerd wordt tot enkel een stapel stenen. Eén keer per jaar slagen we daar wonderlijk wel in, tijdens de viering op Prinsjesdag. Kunnen we dat niet uitbouwen? Door gezamenlijk op te trekken, door de handen in één te slaan, door trots en verbinding uit te stralen, door zelfbewuster te zijn.

CHRIS VAN DAM

CHRIS VAN DAM IS LID VAN DE MARANATHAKERK EN TWEDE KAMERLID VOOR HET CDA. CONTACT: C.VDAM@TWEDEKAMER.NL.

TEKENING VAN ERIK DRIES

rem. De wethouder moet nogmaals kijken of er een alternatief voor sloop is. Het CDA wil dat er een fonds komt om karakteristieke kerkgebouwen te bewaren. En ook het regeerakkoord beschrijft dat er aandacht komt voor monumentale kerken, ook als die leeg staan. De kerken zelf staan erbij en kijken ernaar. Het

substantieel bij aan de samenhang in de samenleving.

Kerk en staat lijken op die man en die vrouw in een brillenreclame: ze lopen hard in elkaars richting, maar op het *moment suprême* lopen ze elkaar voorbij omdat ze elkaar niet zien, gericht zijn op een ander doel. Het leidt niet tot contact,

Wonderverhalen in de Bijbel

Blijf niet steken in 'dit kan niet'

RECENSIE In het bijbelboek Lucas staan verschillende wonderverhalen. Ds. Nico Riemersma, die gepromoveerd is op een van die verhalen, bespreekt er nog een paar in zijn nieuwe boek. Hoe dieper hij in de tekst spit, hoe meer een andere realiteit naar boven komt. De realiteit van God.

EEN HAAGSE EXPERT IN BIJBELSE wonderverhalen is ds. Nico Riemersma van de Bosbeskapel. Twee jaar geleden promoveerde hij op

'Aan de dode een wonder gedaan', over de opwekking van een dode in Lucas 7:11-17. Begin april verschijnt zijn nieuwe boek, waarin hij via close rea-

ding het Lucas-evangelie onder de loep neemt. Ook daarin bespreekt hij een aantal wonderverhalen.

Volgens Riemersma streeft het wonderverhaal ernaar dat de lezer niet blijft stilstaan bij wat menselijkerwijs gesproken niet kan. Hopelijk ontdekt hij of zij door middel van het verhaal dat er een God is, voor wie niets onmogelijk is. Er bestaat nog een andere realiteit.

De blinde krijgt inzicht en geloof

'Een wonder is een inbreuk op de binaire logica van de alledaagse ervaring van de lezer', citeert Riemersma een collega-theoloog. Die lezer moet niet blijven steken in zijn idee van 'dit kan niet'. Niet de verhouding tussen tekst en realiteit zou het probleem moeten zijn, schrijft Riemersma. Nee, het gaat om de vraag van de verhouding tussen de lezer met zijn concept van de werkelijkheid en de tekst die melding

maakt van die andere realiteit.

Lucas, zo stelt Riemersma in zijn proefschrift, wil met zijn wonderverhalen de lezer ervan overtuigen dat hij of zij God als realiteit moet beschouwen, op dezelfde manier als mensen zichzelf als reëel ervaren.

Geen weg zien

In zijn nieuwe boek behandelt Riemersma nog meer wonderverhalen. Bijvoorbeeld het verhaal van de blinde die langs de kant van de weg zit waar Jezus langskomt. Het gaat hier om een blindheid in de zin van 'geen weg voor je zien', zegt Riemersma. Evenals in het geval met de moeder van de dode zoon, die opgewekt wordt, spreekt de blinde Jezus aan met 'Heer'. Uit die titel blijkt dat de moeder en de blinde aan Jezus het gezag en kracht van God ('Heer') toekennen. Ze gebruiken het woord 'Kyrios', dat verwijst naar God. Alleen God kan wonderen verrichten. De blinde vraagt: 'Heer (Kyrios), dat ik zicht krijg.' Zijn uiteindelijke inzicht dat Jezus Heer is, brengt hem tot het inzicht en geloof dat deze ervoor kan zorgen dat hij zicht krijgt. De blinde wordt weer ziend. (Lucas 18:35-43). Gebeurt daar nu één wonder of zijn er twee wonderen? Zijn 'inzicht krijgen'

en 'ziend worden' twee verschillende dingen of lopen deze twee wonderen door elkaar? Iets in die trant merkt Riemersma op bij zijn behandeling van het wonderverhaal waarin een Romeinse centurio om genezing van zijn zieke slaaf vraagt. De slaaf geneest, maar in het centrum van het verhaal staat nóg een wonder: dat de (heiden-)centurio zo'n groot geloof heeft dat

Een inbreuk op de logica van de alledaagse ervaring

hij dit aan Jezus vraagt. Ook deze man spreekt Jezus aan met het gezag beaamende woord 'Heer' (Lucas 7:1-10).

Close reading

Wie ervan houdt om een bijbeltekst op detailniveau te ontleden, moet zeker dit tweede boek van Riemersma lezen. Het bewijst dat een tekst niet kapot ge-exegetiseerd hoeft te worden als je er de methode van *close reading* op toepast. Ook dan blijft het wonder bestaan. Of liever gezegd: juist dan komt naar voren hoe groot het wonder van het geloof kan zijn.

MARGOT C. BERENDS

'Het Lucasevangelie onder de loep. Opbouw, stijl en theologie'. € 35,-. UITGEVERIJ SKANDALON.

'Heling van de blinde man door Jezus Christus' van Carl Bloch (1834-1890).

WONDER Vijfsterrenhotel

Op mijn zeventiende fietste ik naar Rome. Ik wilde mezelf bewijzen en mooie dingen zien. Maar ik was ook geboeid geraakt door pelgrimsverhalen over de antwoorden die ze op hun pad tegenkwamen. Nijpende levensvragen had ik stilletjes ook; mijn ouders waren in scheiding en vroeg me af, of je troost kunt vinden in een ultieme waarheid, liefdevolle aanwezigheid, een god. Eenmaal op weg overnachtte ik met zwervers op pleintjes, in kloosters met monniken, op stranden en in bergen. Geen nacht ging er voorbij, of ik kreeg een boodschap mee dat een antwoord vormde op een zingevingsvraag in de toekomst. De belangrijkste boodschapper is een spirituele vader geworden. Ik zocht een vaderfiguur, want mijn vader was afwezig.

In Rome kwam ik laat aan. Ik was platzak en geen klooster bood onderdak, want in de zomer waren veel religieuzen bij familie. Aan de oever van de Tiber zag ik dronkenlieden, daar wilde ik niet slapen. Huiseigenaren wilden me niet. Een urenlange zoektocht bracht mij tot een wanhoopsdaad, de eerste op mijn reis: een gebed tot God, op wiens nabijheid ik nu wilde vertrouwen, in wiens bestaan ik uit noodzaak koos te geloven. Meteen daarna vroeg ik de eerste voorbijganger om onderdak, hij droeg een boordje. Als het maar veilig was: een binnentuin of gang, overal wilde ik terecht. Hij bracht mij naar een kantoortje en stelde mij voor aan een vrouw, gekleed in wit en blauw. Ze nam mij mee naar een hotel, regelde wat bij de receptioniste, gaf mij Gods zegen en liep langzaam weg; maar toen ik mij snel omdraaide, was ze verdwenen.

Ik werd wakker in een vijfsterrenhotel met uitzicht op het Vaticaan. Bij het uitchecken vroeg ik de receptionist of de rekening betaald was. Kamer zeven is verrekend, antwoordde hij verbaasd. Zo enthousiast als in de zevende hemel, vroeg ik hem om de contactgegevens van de vrouw. Hij keek even in zijn computer en opnieuw verbaasd naar mij. 'Welke vrouw? En welke receptioniste? Er heeft geen vrouw betaald en er was geen receptioniste.' Na een 'verdachten-onderzoek' van een kwartier verklaarde hij me haast voor gek. 'Bent u Elwin Verlinden? Dan heeft u € 190,00 betaald, mijnheer. Laat volgende keer wel een ID-nummer achter. Arrivederci.'

Wonderen overkomen ons, als we oprecht geloven dat iets moois of goeds ons kan toevallen. Misschien staat God daar achter – laat dat maar het mysterie blijven. Een collega heeft me laatst geleerd dat je op een dag 68 wonderen kunt meemaken als je besef hebt van al het mooie en goede. Dat maakt zelfs lijden dragelijk.

ELWIN VERLINDEN

Theoloog wil verzet tegen racisme en onrecht

Theoloog Janneke Stegeman roept witte christelijke Nederlanders op tot verzet tegen racisme en ander onrecht. Ze wil de bijbelse verhalen betekenisvol houden. Haar bevrijdingstheologie heeft ze beschreven in een essay, 'Alles moet anders'. Ze geeft een lezing.

WOENSDAG 25 APRIL, 20 UUR, € 5. MARANATHAKERK.

Maranathakerk nieuw monument

De Maranathakerk uit 1949 is nu gemeentelijk monument. De Haagse wethouder van cultuur Joris Wijsmuller heeft tijdens een feestelijke bijeenkomst in de kerk de officiële documenten overhandigd. Daarbij waren ook enkele eigenaren van andere nieuwe monumentale panden uit de wederopbouwperiode aanwezig. Namens de Haagse Protestantse Gemeente nam Jan Goossens, voorzitter van de Maranathakerk, de brief van Monumentenzorg in ontvangst.

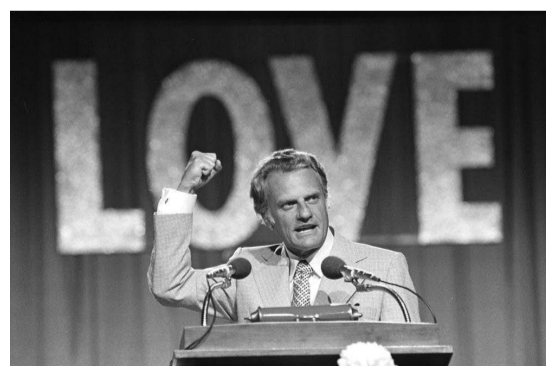
FOTOGRAF: ARNAUD ROELOFSZ

IN - D R U K

HET OVERLIJDEN VAN DE AMERIKAANSE evangelist Billy Graham (onlangs, op 99-jarige leeftijd) kreeg ook in Nederland veel aandacht. Het viel mij op hoe welwillend hij – ook in de niet-christelijke pers – werd geportretteerd. In heel zijn lange carrière geen financiële of amoureuze schandalen. Hij was een evangelist in de methodistische traditie, die in Nederland aanvankelijk via het Leger des Heils voet aan de grond kreeg. Een bewogen prediking en de uitnodiging voor Christus te kiezen. De evangelisch/piëtistische traditie waaruit hij voortkwam was wel sociaal bewogen, maar geloven was toch allereerst een zaak tussen God en de enkeling.

Dat Graham later in zijn bediening een soort 'tweede bekering' kende, is in Nederland minder bekend. In 1979 publiceerde het opinieweekblad *Hervormd Nederland* een interview met hem, dat een deel van zijn conservatieve achterban voorgoed van hem vervreemde. Hij zei: 'Sinds de strijd tegen de slavenhandel zijn veel christenen in Amerika hun verantwoordelijkheid voor het bestrijden van het sociale kwaad uit het oog

DE ERFENIS VAN BILLY GRAHAM

verloren. Ik denk dat christenen hun sociale betrokkenheid aan het herwinnen zijn, omdat ze inzien dat het God om de gehele mens gaat. We moeten aan de weet komen wat de Bijbel zegt over onze prioriteiten, onze levensstijl en onze taak in de wereld.'

Grahams opstelling tegen de kernwapens wordt beïnvloed door een bezoek dat hij in 1978 aan Auschwitz brengt. Alhoewel hij geen voorstander is van eenzijdige ontwapening,

noemt hij de reusachtige uitgaven voor wapens 'dwaas en krankzinnig'. Graham: 'Volgens mij heeft president Truman een fout begaan door de eerste atoombom te gooien. Hadden wij hem maar nooit gebouwd.'

Fundamentalistische voorgangers zagen het als een bevestiging van hun stelling dat Graham het evangelie verwaterde door met vrijzinnige kerken samen te werken. Als Graham in 1986 evangelisten uit het Oostblok naar de Amsterdamse RAI nodigt voor een conferentie, schelden ze hem uit voor een 'lieveling van de Russen'.

'Moskou heeft hem ingepast in hun strategie om het Westen te verzwakken.' In 1979, nog vóór het interview in *Hervormd Nederland*, is Graham geïnteresseerd in het idee om een wereldconferentie van christelijke kerken voor ontwapening bijeen te roepen. Bisschop Toth van de Praagse Vredesconferentie wilde dat de 'Jesaja Conferentie' noemen.

Graham en zijn organisatie is ook initiatiefne-

mer en medefinancier van de 'Lausannebeweging'. Een soort 'Evangelical supernetwerk' met wereldevangelisatie als hoofddoel. Maar binnen deze beweging zijn het vooral christenen uit de Derde Wereld die aandacht vragen voor vragen van vrede en gerechtigheid. In 1974 komen 2.700 gelovigen in Lausanne bij elkaar. Vierhonderd daarvan, voornamelijk Afrikanen en Aziaten, doen een oproep aan hun medeconferentiegangers om te werken aan de strijd tegen hongersnood en de nationale oorlogs- en geweldsziekte.

Wijlen professor Berkhof zei in die periode dat de evangelisten de Wereldraad van Kerken wel eens links konden gaan inhalen. Maar waarom 'inhalen' als samenwerken meer resultaat oplevert? In de Nederlandse Michabeweging werken evangelische organisaties en Kerk in Actie van de Protestantse kerk zusterlijk samen om deze wereld schoner en rechtvaardiger te maken. De methodist Billy Graham waagde het van mening te veranderen. Door zich opnieuw te bekeren, bleef hij anderen inspireren.

ROB VAN ESSEN

Parochie Zuid zoekt samenwerking met katholieke basisscholen

Parochie De Vier Evangelisten in Den Haag-Zuid wil de banden met katholieke basisscholen aanhalen. Duncan Wielzen, pastoraal werker, vindt het 'bittere noodzaak' dat parochie en school elkaar weten te vinden en goede relaties onderhouden. Ook is er volgens hem een 'veelomvattend programma' nodig om ouders, kinderen en leerkrachten te ontwikkelen. Hoewel het bezoekersaantal van de parochiekerken afneemt, tonen scholen en kinderen belangstelling voor wat er in kerken gebeurt. Soms houden parochianen rondleidingen of geven schoolklassen er theateroptredens.

Wielzen vroeg schooldirecteuren in hoeverre hun van oudsher katholieke scholen uiting geven aan de christelijke identiteit, ondanks hun naamsverandering. Ze profileren zich nog steeds als 'katholieke basisschool'. Bij kennismakingsgesprekken met ouders vertaalt dat zich vooral in de regel van 'openheid naar eenieder'. De scholen benadrukken het belang van goed burgerschap: respect hebben, zorgzaam en betrokken zijn. Opvallend is dat de waarde 'tolerantie' niet genoemd wordt. Scholen verwachten dat hun leerlingen actief en met respect leren omgaan met verschillen.

De scholen schenken aandacht aan tradities van verschillende godsdiensten: Kerst en Pasen, Suikerfeest en Diwali. Veel leerkrachten zijn niet katholiek opgevoed of niet meer praktiserend. Daarin ziet Wielzen de uitdaging, om vanuit een katholiek perspectief met kinderen in gesprek te gaan over levensvragen.

Kunstverkoop voor het goede doel

Collectioneur Fred Klomp houdt een verkoop van kunstwerken: schilderijen, aquarellen en tekeningen van kunstenaars van de Haagse en de Larense School, en van bekende Haagse kunstenaars uit het begin van de twintigste eeuw. De opbrengst gaat naar de Parochiële Caritas Instelling, de goede doelenstichting van parochie Maria Sterre der Zee. De PCI biedt financiële noodhulp, advies en een luisterend oor.

ZATERDAG 7 EN ZONDAG 8 APRIL, 10-15 UUR. PAROCHIEHUIS, WILLEMSTRAAT 60A.

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	1 april	8 april	15 april	22 april	29 april
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	in Grote Kerk ds Jacob Korf	Henk Baars	X Joline van Poppel	Iet Buijser	ds Trinette Verhoeven
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen	ds Corrie van Duinen	ds Adrie Sterrenburg
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	ds Janneke Nijboer	ds Jan Rinzema	ds Jan Scheele	ds Berit Bootsma	ds Jaap van de Meent
	Pax Christikerk Zwedenburg 99	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker	♫ Bettelies Westerbeek	f Herman Meijer	ds Peter Bakker
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds J. Koning	kringviering	ds Aad Dronkert HA	ds René de Reuver	P. van der Meijden
Moerwijk/Morgen-stond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Bas Plaisier	ds Els van der Wolf	ds Peter Bakker	ds Hanneke Ouwerkerk	ds Tim van Iersel
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	Sity Smedinga ♪	ds Olivier Elseman	ds Martine Nijveld	ds Axel Wicke HA	ds Saskia Wevers-van der Feltz
Statenviertel-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelckstraat 156	10.30	6u. ds Martine Nijveld 10.30 ds Axel Wicke	ds Ijjo Akkerman S&T	ds Derk Stegeman	ds Olivier Elseman	X Sity Smedinga
	Noorderkerk Schuijstraat 9-11	10.00	ds Wim Pera	ds Ronald Mulder	ds Anneke van Mansum-Hoogbeezem	ds Robin ten Hoopen	zangdienst
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Martin Koster	ds Klaas Koffeman	ds Marjolein den Dulk	ds Wietske Verkuyl	ds Martin Koster
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem II straat 40	10.00	ds Wietske Verkuyl	ds Jan Eerbeek	ds Wietske Verkuyl	ds Michiel Aten	Herma Kamphuis S&T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	J.de Haan	ds H. Hemstede	ds Rob van Essen	ds Th. Koelewijn	ds Nico Riemersma
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds David Schiethart	ds Martin Koster	ds Nico Riemersma	ds David Schiethart	ds Jan Eikelboom S&T ♪
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurr.Kokstraat 173	10.00 17.00	ds Jan Maasland	ds Jan Maasland ds Koos Staat	ds Jan Maasland	ds Charlotte van der Leest	ds Wim Scheltens ♪ cantate
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30 17.30	ds Barend Weegink	ds Wim ten Voorde naar Bethelkerk	ds Barend Weegink ds J. Jongejan	ds Ferdinand van den Bosch 17.00 Bethelkerk	ds C. van Dis ds Barend Weegink
Belgisch Park Statenviertel-W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest ♪	ds David Schiethart	ds Charlotte van der Leest cantate ♪	ds Jan Maasland	ds Reinier Beltman
Duindorp	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00	ds Frederik van Harten 2/4 ds H. Groot-Karsijn	Bert Noteboom 2.0 dienst	ds Frederik van Harten	ds B. van Veelen	ds Frederik van Harten Oranjediens
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Attie Minnema	Mark v.d. Laan	ds Michiel de Zeeuw	ds Attie Minnema	ds Lucia van Rouendal
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Theo Haitjema	ds Fulco de Vries Bouwstra	ds Nel van Dorp S&T	ds Wim Knoeff	ds Nel van Dorp

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Paul Visser ds Ad Vastenhou	ds Gert Beekman ds H. Liefing	ds Ad Vastenhou ds Arjan Markus	drs Louis Wullschleger ds. Wim Dekker	ds Cock Blenk ds P. van Trigt
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Mariska Kloppenburg	ds Karl van Klaveren	ds Marijke Kwant	ds Niek Smit
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy HA	ds Alex van Ligten	ds Rienk Lanooy	ds R. Veldman	ds Rienk Lanooy ♪ cantate 10.30
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	dr Nienke Vos ♪	ds Marian van der Meij-Seinstra HA	ds Marijke Karreman	ds Fokke Fennema	naar Lukaskerk
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out NL	pasteur Hartman Out Sainte-Cène	Pasteur Daniël Rijs	Pasteur Karel Blei	Jan la Grouw
Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	6.30 Pfrin Susanne Mathis-Meuret 10.30 Jan Mathis	Pfr Jan Mathis	Pfrin Susanne Mathis	Pfr Jan Mathis HA ♪	Prädikant Ulrich Thöle
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Jannie Nijwening	ds Christien Duhoux kinderdienst	ds Els de Clercq	ds Jannie Nijwening	ds Machteld van Woerden
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	Op een voetstuk	X	Kunstviering	X
	Ev. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00	zr Christine Welschen	br Dyoemati Tumin	zr Christine Welschen	Za 21/4 19u ariadiens H. Belfor 22/4 br Dyoemati Tumin	11u. zr Christine Welschen
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	Altijd aanwezige ds Ad de Gruijter	X	Na ons de zondvloed? ds Guy Dilweg	X	X
	Indon Ned Chr. kerk GIKIN Marcuskerk Jan Luijkenlaan 90	13.30	ds Stanley Tjahjadi	ds Johannes Linandi	ds Maria Winckler-Hulisan	ds Stanley Tjahjadi	ds Ebenheser Lalenh
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 118	11.00	Ds Hans Mudde, ds Joop Zuur HA	X	ds Roel de Meij Mecima HA	X	ds Joop Zuur
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Antje van der Hoek	ds M. de Vries	ds Reinhold Philipp	ds Johan Goud	ds Reinhold Philipp
	Gerf Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstraat 1	10.00	ds Jasper Klapwijk	preeklezen	ds Gerrit den Broeder	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk
	Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds Engelen Hulsman	pastor Guido Hülsman	ds Lenie Vollebregt	ds J. Steenberg
Haga Ziekenhuis Leyweg 275		10.00	pater Bosco Beijk	pastor Wim Hoefman	ds Gerda van den Berg	ds Yvonne Schoonhoven	ds David Schiethart
MCH Westeinde Lijnbaan 32		10.00	pastor Guido Schürmann	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Bertus Wessel	pastor Elma Beerends	Pastor John Batist
MCH St Antoniushove Banninglaan 1 Leids'dam		10.30	pastor Bertus Wessel	ds Irene Visser	pastor Guido Schürmann	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Bertus Wessel
	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	10.30	pastor Nanda de Hoop ♪	pastor Sjeff Smit	pastor Hildegard Verbaarschot	pastor Henk van Breukelen	pastor Mieke Speckens
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	ds Mineke Kroes ♪	pastor R. Leijdekker	pastor Henk van Breukelen ♪	pastor Tomas van Driel	ds Robert Nangu
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Els van der Wolf-Kox	X	ds W. Schormans	X	X

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing.	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 7 zo 8, 15, 22, 29/4 10u eucharistie. zo 8/4 16u vesper Wo 11,18, 25/4 12u30 viering zolderkapel	American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9.45 am contemporary service 11.45 am traditional service	Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijklaan 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Zevende dag Adventisten Robijnhorst 197 Op zaterdag! 10u Bijbelstudie 11u dienst	Buurt- en kerkhuis Bethel , Thomas Schwenckestraat 30 Elke maandag 19.30 Taizéavondgebed Elandstraatkerk Elke 1e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering Koningkerk Voorburg Elke 2e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering
Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Ambachtsgaarde 198 10u30 samenkomst met muziekcorps en zangbrigade o.l.v. Majoor Elsie Klarenbeek	Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 Zo 9u30 samenkomst	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst	

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevieringevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Centrum , Parkstr. 65a H. Jacobus Maior Zo 9 u NL, 10u Lat, 12u15 NL 16u vespers	Schilderswijk , Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u	Haagse Hout , Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, Zo 11u	Waldeck/Kijkduin Aaltje Noorderwierstr. 4 H. Pastoor van Ars Do 10u, vrij 9u, zo 10u30	Marlot Bloklandplein 15, Onbevekt Hart van Maria, zo 9u30	Rijswijk v. Vredenburgweg 69, H. Bonifatius, Za 19 u, zo 11u	Rijswijk Sir Winston Churchilllaan 372 H. Benedictus & Bernadette, Za 19u, zo 9u30	Deutsch Badhuisweg 35a Sonntags 10u30 English Bezuidenhoutseweg 157 Sunday 10.00, 17.30 Français Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00	Doordeweekse diensten: ■ Aandachts-centrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering ■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 -13 u middaggebed
Regentessekwartier Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 10.00 NL, 12u Sp	Valkenbos , Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma Zo 10u30, vrij 10u	Loosduinen , Loosd. Hoofdstr. 4, Kerk Maria van Eik & Duinen zo 10 u, za 17u	Leyenburg Leyweg 930 Emmaüskerk Zo 10u, za 13u	Scheveningen Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt, za 17u, zo 10u30.	Zeeheldenbuurt Elandstraat 194 OLV Onbevekt Ontvangen, zo 11u			

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * zie website van de kerk; ♫ voorganger met preekconsent; ✎ kerkelijk werker; ✎ proponent (ds i.o.) ♫ missionair pionier

AGENDA: APRIL

(actueel: kerkindenhaag.nl)

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor het mei/juni-nummer s.v.p. opgeven via redactie@kerkindenhaag.nl. Ga naar kerkindenhaag.nl voor digitale opgave en de jaarplanning (grijze balk onderaan).

Digitale hulp

Hulp bij het werken met computer, tablet of mobiel. Iedere dinsdag, 14-16 u en donderdag, 9:30-11:30 u n Buurt-en-Kerkhuis Bethel

Luther King

Gedachtenisviering voor Maarten Luther King, 50 jaar geleden doodgeschoten. Een overdenking, videobeelden en muziek.

Woe 4, 20 u, € 5 n Abdijkerk

Trio

Strijktrio 'Dynamis' speelt muziek van Schubert, Beethoven, Schumann en Dohananyi.

Woe 4, 20 u n Apostolisch Genootschap

Leesgroep

20-30'ers lezen en bespreken een boek. Ditmaal: 'Waarom het leven sneller gaat als je ouder wordt' van Douwe Draaisma.

Do 5, 20-22 u n Eetcafé de Klap, Kon. Emmakade 118a.

Evensong

Avondgebed in anglicaanse stijl. Met het Haags Matrozenkoor, Roder Jongenskoor, Martini Jongenskoor. Dirigent Wouter Verhage, organist Geerten van de Wetering, voorganger Rienk Lanooy.

Zo 8, 17 u n Kloosterkerk

Titus Brandsma

Lezing door pastor John Batist over Titus Brandsma: karmelietenpater, hoogleraar, mysticus. Hij verzette zich openlijk tegen het naziregime, verborg joden, werd vermoord en heiligverklaard.

Do 12, 20-22 u n Antonius Abtkerk

Film

Kijken naar 'Au Revoir Les Enfants' (1987), een prijswinnende na-vertelling over een vriendschap tussen een christen en jood op een katholiek internaat.

Vr 13, 20 u n Bethel

Muzikale lezing

Lezing met muziek over Dag Hammarskjöld, voormalig VN-Secretaris-Generaal, aan de hand

van zijn spirituele dagboek 'Merkstenen'. Door Jacqueline van der Zee.

Zo 15, 17 u, € 5 n Kloosterkerk

Joden Parnassia

Lezing over de vermoorde joden van de klinieken Bloemen-

daal en Rosenberg (nu Parnassia). Door Corien Glaudemans.

Woe 18, 14:30-16:30 u n Maranathakerk

Verkoop

Huishoudspullen, curiosa, speelgoed, schoenen, tassen, kleding, boeken en meer. Restaurant met soep, pannenkoeken en koffie.

Za 21, 10-14 u n Kloosterkerk

Boekenbeurs

Markt met goedkope taalboeken.

Za 21, 11-15 u n Anglicaanse kerk

Concert

Uitvoering van Oratorium David door jubilaris-organist (40 jaar) Marcel van Duyvenvoorde 75 zangers, solisten en een orkest. Opbrengst naar Kinderfonds Mamas.

Vr 23, 20 u n Bethelkerk Scheveningen

INGEZONDEN**KDH ook in Haarlem**

Ons maandblad wordt ook doorgestuurd naar familie en vrienden in het land. Vooral in Haarlem zijn veel mensen geïnteresseerd in kerkelijke gebeurtenissen in Den Haag. Vooral ouderen, die een goede band hebben met Den Haag en niet meer zo veel reizen, zijn blij met KDH.

Wij verzamelen ongeveer tien nummers en het pakketje gaat naar één adres in Haarlem. Binnen zeer korte tijd zijn die exemplaren verdwenen. Mooi zo, we doen het volgende maand weer!

ELIZABETH HORN

In-Druk

Er wordt in Haagse kerken zoveel getwijfeld, dat het helaas wat voorspelbaar is geworden. Geloven wordt er niet aantrekkelijker op. Wat mooi, hoe Rob van Essen dan prikkelt. Hij wikt, weegt en neemt stelling zonder aan te vallen. Het uitschrijven van zijn indrukken is niet vrijblijvend en het lezen ervan ook niet.

DOUWE BOS

MOET JE LEZEN**Een brug van fluweel**

Je zou *Een brug van fluweel* een hommage kunnen noemen aan de menselijke maat van vlees, bloed en verlangen. Vijftig gebeden, waaruit blijkt dat auteur Margreet Klokke haarzuiver aanvoelt dat geloven niet altijd zo vanzelfsprekend is en bidden niet per se gemakkelijk. Dat we weliswaar bij momenten opgetild worden, aangeraakt en geïnspireerd, maar dat we het leven ook vaak vlak kunnen vinden, door alle drukte die we ervaren.

De kerk benoemt ze in haar gebeden als een plaats om te schuilen, te ontmoeten en jezelf terug te vinden.

*Hier zijn wij
in uw huis
voor een uur van waarheid.
Want hier vinden wij
de stilte en de aandacht
om naar ons leven
te kijken(...)*

Ds. Margreet Klokke is achttien jaar predikant van de Kloosterkerk geweest. In de bundel staat een preek die zij daar hield, gebaseerd op een gedicht van Czesław Miłosz. Hij omschrijft hierin het gebed als 'een brug van fluweel, naar de oever van Ommekeer'. Bidden als een poging de afstand die de mens tot God voelt, te overbruggen. Tijdens haar afscheidsdienst benoemt Klokke God als 'het geheim dat ons aanraakt.' Een geheim waar Klokke in deze gebeden woorden voor heeft gezocht om er iets van te ontsluiten.

JOLLY VAN DER VELDEN

EEN BRUG VAN FLUWEEL - GEBEDEN EN MEDITATIEVE TEKSTEN. DS. MARGREET KLOKKE, ILLUSTRATIES: ROB VAN DOESLAAR. UITGEVER: STICHTING KLOOSTERKERK. TE KOOP VANAF 1 APRIL. € 22.

OPROEPEN**Penningmeester**

De Protestantse Diaconie (Den Haag) zoekt een penningmeester voor 8 uur p/w. Onkostenvergoeding, beroepsaansprakelijkheidsverzekering. Profielschets/info solliciteren: zie Diaconiedenhaag.nl.

Ambtelijk secretaris

De RK-parochie Maria Sterre der Zee zoekt een ambtelijk secretaris voor 24 uur p/w. Profielschets betaalde functie/info solliciteren: zie Rkdenhaag.nl/gezocht-ambtelijk-secretaris

Administratief medewerker

Het Kerkelijk Bureau van de Protestantse Kerk (Den Haag) zoekt een administratief medewerker voor 24-32 uur p/w. Profielschets betaalde functie/info solliciteren: zie Protestantsegemeentedenhaag.nl.

advertentie

Kerk in Den Haag zoekt advertentie-acquisiteur

Ben jij een commercieel talent en wil je meehelpen de financiële basis van maandblad en website *Kerk in Den Haag* te versterken?

Wij zoeken een communicatieve vrijwilliger die er plezier aan beleeft nieuwe adverteerders aan *Kerk in Den Haag* te binden. Een vrijwilligersvergoeding behoort tot de mogelijkheden.

Reacties naar: info@kerkindenhaag.nl. Of bel met Robert Reijns, 06 12 31 30 53.

PERSONALIUM**Bert van Stam**

Bert van Stam (28) is de nieuwe organist van de Maranathakerk. Hij is opgeleid aan het conservatorium van Rotterdam en is behalve een breed georiënteerde uitvoerende (kerk)musicus ook componist en improvisator. Daarnaast doet hij onderzoek en schrijft hij over muziek. Hij begint op 8 april. Hij is de opvolger van Arjan de Vos.

VERSE THEOLOGIE**FRANCES YOUNG (IN APRIL IN DEN HAAG!)**

DE BRITSE THEOLOGE Frances Young trok mijn aandacht met het boek *God's Presence* uit 2013.

'De aanwezigheid van God: de vroege kerk opnieuw opvatten voor vandaag de dag', zo kun je de titel en ondertitel vertalen. Dat maakte me nieuwsgierig. Want waarom zou je in hemelsnaam oude, stoffige kerkvaders willen gebruiken voor het geloof van de 21e eeuw? En waarom zou een gepensioneerde hoogleraar kerkgeschiedenis daar een boek aan willen wijden?

Op het eerste gezicht lijkt het boek de gebruikelijke dogmatische onderwerpen te behandelen: schepping, menswording van Christus, verzoening, heiliging. Maar is er ook een hoofdstuk over Maria, en dat is voor een protestants-methodisti-

sche theologe uit Engeland misschien niet raar, maar toch wel bijzonder. En wat moet je denken van het slothoofdstuk waarin Young de overgang maakt van dogmatische leerstellingen naar een mystiek schouwen van God in onze levens?

Young laat zien dat uiteindelijk niet de oude kerkvaders stoffig zijn, maar de latere theologie: die heeft van God een zwoegerig beeld gegeven. We kunnen, volgens een theologie die ook in de Reformatie is doorgedrongen, God niet echt in zijn hart kijken, maar alleen uit zijn werken kennen. Maar wat zijn die werken eigenlijk, als er zo veel op de wereld is dat God weerspreekt? Dat levert een hoop dogmatisch gepieker op en een doorwrochte Godsleer, die God moet verklaren maar de gelovige nauwelijks kan overtuigen. Maar theologie is er niet om te verklaren, roept Young, die is er om te ontdekken. En dan komt zij met prachtige gedachten, die voortborduren

op bijna vergeten namen uit de kerkgeschiedenis.

Neem nou bijvoorbeeld de oude gedachte van Gods 'energieën', Gods uitstralingen. God is anders dan wij mensen en daardoor onkenbaar voor ons. Maar Gods wezen straalt wel uit in de geschapen werkelijkheid. En dan komen we God op allerlei wonderlijke manieren tegen. Dan is God niet langer iemand die willekeurig ingrijpt in de werkelijkheid met natuurwet-overtijgende wonderen. Een wonder wordt de ervaring van een opening in de alledaagse werkelijkheid, waarin je de uitstraling van God ervaart. Wanneer Young zo over God en over Jezus schrijft, neemt ze haar hele leven daarin mee. Ze vertelt in elk hoofdstuk hoe ze een gedachte verwerkt heeft in een preek, en wat het houden van die preek haar deed. Heel haar leven heeft ze met haar man zorg gegeven aan een verstandelijk be-

perkte zoon. Ook over hem schrijft ze: wat laat hij zien over God, die aanwezigheid is in onze werkelijkheid? Dat leidt tot ontroerende, liefdevolle en intieme gedachten. Elk hoofdstuk sluit Young vervolgens af met een gedicht dat ze zelf heeft geschreven.

Ik zet mijn vooroordelen opzij en geef me gewonnen aan die fascinerende oude Griekse en Latijnse kerkvaders en hun gedachten voor vandaag. Voor mij is het: Forever Young.

THEO HETTEMA, THEOLOOG EN VOORZITTER VAN DE HAAGSE GEMEENSCHAP VAN KERKEN.

WOENSDAG 4 APRIL GEEFT THEO HETTEMA EEN INLEIDING OP HET WERK VAN YOUNG. DONDERDAG 19 APRIL IS FRANCES YOUNG ER ZELF. BIJ DE ZINNEN. OPGEVEN BIJ DEZINNEN.NL.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD

WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

April 2018, jaargang 20, nr. 205

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de rooms-katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact:

redactie@kerkindenhaag.nl

hoofdredactie@kerkindenhaag.nl

Tel. 06 489 410 47

Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Hoofdredacteur: Margot C. Berends

Eindredacteur: Robert Reijns

Redactie: Margot C. Berends (tekstredacteur), Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Irna van der Wekke, Marijke Witteman.

Redactionele medewerkers: Henk Baars (Stek),

Hans Hemmes (kerkdiensten), Paul Schott,

Margriet Quarles van Ufford (PGG).

Overige medewerkers: Rogier Chang (fotografie),

Eric van den Berg (website), Matthijs Termeer

(fotografie), Pieter van Schouwenburg

(vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv.

ADVERTENTIES:

KERKINDENHAAG.NL/ADVERTEREN

E-MAIL: ADVERTEREN@KERKINDENHAAG.NL

TEL.: 06 123 130 53 (ROBERT REIJNS)

Los postabonnement:

€ 19,50 per kalenderjaar (10 nummers).

Opgave: info@kerkindenhaag.nl

Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

WONDER Alledag

Gus Cruts heeft een gedichtje geschreven:

Het Wonder is de wondertjes zien elk wondertje wondertje van alledag.

'Sommige mensen willen steeds iets bijzonders meemaken, of ze streven naar veel spirituele ervaringen. Ook als je iets bijzonders hebt beleefd, probeer dan toch het wonder in het gewone te blijven zien. Grote bijzondere dingen geven een kick, ze werken verslavend. Mystici maakten soms één bijzonder voorval mee, daar moesten ze het de rest van hun leven mee zien te doen. Zo'n wondertje van alledag is bijvoorbeeld als de sneeuwklompjes weer gaan bloeien. De eerste lentelucht. Laatst was die er weer voor het eerst. Ik dacht: als het straks echt lente is, laat ik dat dan de hele dag proberen te beseffen. Vanochtend ging ik naar mijn werk en ik heb toen één minuut stilgestaan om bewust naar de sneeuwklompjes te kijken.'

Troubadour

TRUOBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

Mikken

Elke man kijkt met begeren naar pistolen en geweren, hij krijgt twinkende ogen bij het zien van pijl-en-bogen. Want de heren willen schieten of ze zijn niet te genieten, want een man die houdt daarvan.

Ferme jongens, stoere knapen willen schieten met een wapen. Jongens zijn al in hun nopjes met een pen en natte propjes en soms zie je van die griezels met een katapult en kiezels, want een man die houdt daarvan.

Op het slagveld en de kermis toont ie dat ie stoer en ferm is. Altijd smijten, altijd gooien en het liefst vallen er dooien ook al krijg je het idee bij bezoek aan de wc dat de man niet mikken kan.

Zie hem stoten bij 't biljarten en z'n best doen bij het darten maar op het toilet – dat weet ie – nooit eens: one hundred and eighty! Zelfs niet bij het urinoir: het is meer dan zonneklaar dat de man niet mikken kan.

Vrouwen dragen hoge hakken om er niet in weg te zakken, maar ze moeten wat verduren, want het druipt soms langs de muren Steeds bewijst weer het toilet (gettegettegetteget) dat de man niet mikken kan Dus, dames...

Gaat uw kerel na een biertje weer op zoek naar de wc, geef hem dan in godsnaam een viziertje mee.

Een wonderbaarlijke wereld in de kelder van het museum

KUNST In de kelder van het Gemeentemuseum bevinden zich de 'Wonderkamers'. Jet van Overeem, artistiek-inhoudelijk projectleider van de Wonderkamers, legt uit waarom die zo heten.

Wonderkamers, Gemeentemuseum Den Haag.

FOTOGRAFIE: GERRIT SCHEURS

De naam is bedacht door onze vorige directeur, Wim van Krimpen. Een van de ideeën tijdens het opzetten van Wonderkamers is dat we onze collecties op een totaal nieuwe, verrassende manier wilden presenteren. Thematisch geordend en in een poëtisch vormgegeven setting, al onze collecties (moderne kunst: schilderijen, werk op papier, beelden, fotografie, mode en toegepaste kunst) niet gescheiden maar juist gemengd. "Wonderkamers" als naam is een vrije verwijzing naar het historische begrip Wunderkammer – de voorloper van het concept museum. Particuliere verzamelingen werden in al hun rijkdom en diversiteit getoond waarbij bijvoorbeeld kunst en naturalia gemengd werden getoond. Verder vinden we "wonder" een belangrijk begrip omdat we ook beogen dat bezoekers in een wonderbaarlijke wereld terecht komen waarin ze zich zullen verwonderen over de kunst, de bijzonder vormgegeven themakamers en alle interactieve mogelijkheden – en al met al in een wereld vol verbeelding terecht komen.' Een onderdeel van de Wonderkamers is een collectie miniatuurkunstwerken. Die gaat in juli weer terug naar de bruikleengever. Een extra reden om binnenkort een kijkje te nemen in het ondermaanse van het Gemeentemuseum.

WONDER Negenenveertig

Op een reis door Roemenië verzeilde ik in de Karpaten. Dictator Ceaușescu joeg er niet alleen graag op beren, hij kwam er naar verluidt ook voor de bijzondere energie. De streek is woest en doordrenkt van mystiek. Dat voelde ik ook, al was het moeilijk te benoemen. Maar het was zeker aanwezig bij het klooster van Brancoveanu, waar ik in het gastenverblijf onderdak vond op een sobere zolder. Hoewel, mystiek? Ik ergerde me aan de houding van sommige monniken, die rondliepen alsof ze de wereld in hun zak hadden. Met mijn gezelschap had ik hele discussies over religie. Die nam een overheersende rol aan in de Roemeense samenleving, dat moest ik goed begrijpen.

FOTOGRAFIE: MATTHIJS TERMEER

Zelfportret uit het hutje in de Karpaten.

En er hing iets in de lucht. Soms stak er opeens een zuchtje wind op, op schijnbaar belangrijke momenten. Ik deed het af als suggestie, haalde mijn schouders op. Zoals ik wel vaker deed over het onderwerp religie, als ik me al niet liet verleiden tot boude uitspraken.

Op een ochtend moest ik schuilen voor een regenbui. Ik schoot een houten huisje van een verlaten vakantiekolonie in, zo'n soort primitief berghutje. Uit verveling maakte ik wat zelfportretten in de spiegel, het licht viel wel leuk.

Wat er toen gebeurde, heeft niemand ooit kunnen verklaren. Op mijn camera liep de teller bij het nemen van de foto's niet terug, zoals hij hoorde te doen en daarvoor en daarna altijd heeft gedaan. Hij bleef steken op nummer 49, wat ik ook deed. Technisch gesproken, rationeel gezien, hoe je het ook wendt of keert – dit was volstrekt onmogelijk. Ik ging naar buiten: het hutje had nummer 7. Ik kan nog even doorgaan: negenenveertig is zeven maal zeven, op een eerdere foto op de zolder staat ook prominent het cijfer 7.

Het is een Bijbels getal, heb ik begrepen. Het staat voor compleetheid. Ik voelde me bepaald niet compleet die dag, mijn wereld schudde op zijn grondvesten. Daar ben ik bovenop, maar ik haal niet zo makkelijk meer mijn schouders op, noch doe ik al te boude uitspraken. Het is inmiddels zeven jaar geleden, trouwens.

MATTHIJS TERMEER

Actualiteit van Paul Ricoeur

Filosoof Paul Ricoeur (1913-2005) werd bekend door zijn boeken over de vrije wil en over de mens als verhalend wezen. Hij heeft indruk gemaakt op theologen die in een geseculariseerde samenleving over geloof probeerden te spreken. Mechteld Jansen, rector van de Protestantse Theologische Universiteit, geeft een lezing.

MAANDAG 16 APRIL, 19:30-21:15 UUR, € 8. CHRISTUS TRIUMFATORKERK. ORG.: DE ZINNEN.

Zomerstek

Wie in de zomer thuisblijft, hoeft zich niet te vervelen. Ieder jaar is er Zomerstek, een activiteitenfestival tussen juli en augustus. Met ruim zestig activiteiten komt ieder aan zijn trekken: de strandventer, museumbezoeker, muziekliefhebber, kokkerelgeest, knutselaar, natuur-fan. Deelname is gratis of goedkoop. Je mag twaalf activiteiten kiezen. De belangstelling is ieder jaar groot: snel inschrijven wordt aanbevolen. Het programma staat op Zomerstek.nl, folder via organisator Stek, tel. 070 318 16 16.

Grote bazaar

De Noorderkerk houdt een rommelmarkt met kleding, boeken en servies, een rad van fortuin en grabbelton. Ook is er lekkers. De opbrengst is bestemd voor hulpinitiatieven, zoals Kindertehuis Hanukkah in Ghana en de Stichting Help Sierra Leone.

ZATERDAG 14 APRIL, 10-15 UUR.

Verschillen dieren wel van mensen?

De opvatting dat mensen een geest hebben en dieren niet, is tegenwoordig controversieel. Zijn onze intelligentieniveaus niet gewoon anders ontwikkeld? Bestaat er wel een geestelijk leven? Waarom zouden dieren dat niet hebben? Johannes Pio van de

Broeders van Sint Jan geeft een reeks lezingen over dit onderwerp, puttend uit diverse studies. Er is ruimte voor gesprek.

DINSDAG 10, 17, 24 APRIL; 19:30-21:30 UUR. JOHANNESZAAL, OUDE MOLSTRAAT 35.

Thema Jom Hasjoa: 'Vervolging en verzet'

Met het thema 'Vervolging en verzet – ooggetuigen' worden dit jaar de joden herdacht die zijn omgekomen tijdens de Tweede Wereldoorlog (Jom Hasjoa). Levie Kanés spreekt de aanwezigen toe. Zij is een van de tweeënvijftig kinderen die door de Haagse verzetsheldin Ru Paré gered zijn. De kroniek wordt gelezen door Marissa Herder, organisatielid en religiewetenschapper. Er is muziek van chazan Ken Gould en octet Eloquencia. Ook leerlingen van Haagse scholen leveren een bijdrage. Na afloop worden er bloemen gelegd bij het Joods Kindermonument op het Rabbijn Maarsenplein.

ZONDAG 22 APRIL, 16 UUR. KLOOSTERKERK.

WONDER Bril en trein

Ik zit tijdens de gymles op de bank en opeens doe ik mijn bril af. Zomaar, zonder aanleiding. Ik denk: waarom doe ik dit? Meteen daarna krijg ik een knoerharde bal tegen mijn hoofd aan. Mét bril op hadden zowel mijn bril als mijn hoofd een probleem gehad. Nog een wonder? Tijdens de snepende kou afgelopen februari lees ik een tweet van iemand die verontwaardigd is over het feit dat de trein niet op tijd rijdt en dat er ook al geen warm water is op het station, voor koffie en thee. Draai het om, zou ik zeggen: is het niet een wonder dat er überhaupt een trein bestaat? Dat mensen dat kunnen maken, zo'n ding dat rijdt? Of dat nou 'op tijd' gebeurt of niet. En wonder je je niet over het feit dat je meestal wél zomaar thee en koffie kunt kopen? Wie het wonder niet ziet van schijnbaar normale zaken, heeft veel te klagen. Zo iemand krijgt voortdurend niet waar hij of zij 'recht op heeft'. Wat een vervelend leven heb je dan.

MARGOT C. BERENDS